

PROCJENA RIZIKA OD PRANJA NOVCA U OKVIRU RAČUNOVODSTVENE PROFESIJE¹

MONEY LAUNDERING RISK ASSESSMENT REGARDING THE ACCOUNTING PROFESSION

Tajana Petrović ²

Sonja Cindori ³

DOI: <https://doi.org/10.31410/EMAN.2021.453>

Sadržaj: Procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma provodi se na nadnacionalnoj i nacionalnoj razini, uzimajući u obzir čimbenike i varijable rizika. Temeljem navedenog, računovodstvena profesija je dužna procjenjivati rizik na razini obveznika, što rezultira prijavama sumnjivih transakcija. Broj prijava sumnjivih transakcija računovođa u Republici Hrvatskoj i u svijetu je vrlo nizak, što govori u prilog činjenici nedovoljne razine svijesti o prijetnjama koje takvo postupanje predstavlja. Evidentna je i podložnost računovodstvene profesije nezakonitom postupanju kroz mogućnost prilagođavanja financijskih izvještaja u okvirima kreativnog računovodstva, dok se zbog nepoštovanja zakonske regulative, neprofesionalizma i neetičnosti javlja potreba za forenzičnim računovodstvom. Osobitosti računovodstvene profesije ukazuju na njezinu višeznačnu ulogu prilikom detekcije pranja novca i drugog nezakonitog postupanja, uz ograničenje provođenja mjera a posteriori.

Ključne riječi: Procjena rizika, Sumnjive transakcije, Dubinska analiza, Forenzika, Prijevara.

Abstract: The assessment of money laundering and terrorist financing risks is conducted at the supranational and national level, including risk factors and risk variables. Based on the mentioned, the accounting profession is required to provide risk assessments at the level of obliged entities, which results in suspicious transactions reports. The number of suspicious transactions reported in the Republic of Croatia, as well in the world, is notably small, which speaks in favor of insufficient awareness of the threats posed by such conduct. The susceptibility of the accounting profession to illegal actions through the possibility of adjusting financial statements within the framework of creative accounting is evident, while due to non-compliance with legal regulations, unprofessionalism, and unethical needs, there is a need for forensic accounting. The peculiarities of the accounting profession support its ambiguous role in the detection of money laundering and other illegal activities, however, such measures are always implemented a posteriori.

Keywords: Risk Assessment, Suspicious transactions, Due diligence, Forensic, Fraud.

1. UVOD

Pranje novca i financiranje terorizma (u nastavku: PN/FT) često se provode u međunarodnom okruženju, a mjere koje se donose u cilju njihovog sprječavanja nužno obuhvaćaju međunarodnu koordinaciju i suradnju. Uz kazneno-pravni pristup, rezultate mogu dati i mjere prevencije provedene kroz financijski i nefinancijski sektor. Jedan od najvećih iskoraka u provođenju

¹ Rad je temeljen na doktorskoj disertaciji dr. sc. Tajane Petrović, izrađenom pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Sonje Cindori.

² Porezna uprava, Ministarstvo financija, Hrvatske državnosti 7, Koprivnica, Republika Hrvatska

³ Pravni fakultet, Sveučilište u Zagrebu, Trg Republike Hrvatske 14, Zagreb, Republika Hrvatska

mjera prevencije PN/FT odnosi se na procjenu rizika koja se provodi na nacionalnoj razini i na razini obveznika. Temelji takve procjene mogu se tražiti u nadnacionalnoj procjeni rizika.

Prepoznavanje, procjena i razumijevanje rizika od PN/FT važan je dio provedbe i razvoja nacionalnog sustava prevencije. Na idućoj razini, razini obveznika, razrađuje se analiza rizika te se nastoji utjecati na njegovo smanjenje, uzimajući u obzir čimbenike rizika koji se odnose na stranke; države ili geografska područja; proizvode, usluge i transakcije; te kanale dostave. Prilikom provođenja mjera dubinske analize obveznici uzimaju u obzir i varijable rizika koje se odnose na prirodu poslovnoga odnosa, vrijednost imovine, visinu obavljenih transakcija i trajanje poslovnoga odnosa. Područja većeg rizika zahtijevaju primjenu mjera pojačane dubinske analize, dok područja manjeg rizika dozvoljavaju primjenu ograničenih mjera. Iako se obuhvat mjera procjene rizika ne može decidirano propisati, učinkovitost njihove primjene uključuje prepoznavanje i kategorizaciju rizika, kao i poduzimanje primjerenih mjera njihovog suzbijanja.

2. ULOGA VANJSKOG RAČUNOVOĐE U SUSTAVU PREVENCIJE PRANJA NOVCA

Računovodstvo je sveobuhvatna i kompleksna profesija, što dokazuje značaj pravodobne i točne računovodstvene informacije u poslovnom svijetu. Osim računovodstvenih znanja i vještina, profesionalni računovođa mora posjedovati kompetencije poput odgovornosti, objektivnosti, poštenja, spremnosti zauzimanja čvrstog stajališta uz neizostavnu primjenu profesionalne etike. Profesionalni računovođe imaju znatnu ulogu u otkrivanju i prevenciji pranja novca, prijevara i drugih kaznenih djela kroz evidentiranje poslovnih promjena i sastavljanje financijskih izvješćaja. Iz tog se razloga od njih očekuje visok stupanj profesionalnosti uz prihvaćanje odgovornosti prema korisnicima računovodstvenih informacija.

Računovodstvena struka je uvedena u sustav prevencije PN/FT izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca (NN 117/03). Osim što su, uz ostale samostalne profesije i struke, uvedeni u zasebnom članku i time odvojeni od ostalih obveznika, još jedna od specifičnosti u odnosu na njih proizlazi iz obveze prijavljivanja zatraženog savjeta za pranje novca. Znatne promjene u sustavu prevencije pranja novca predstavljene su (u to vrijeme) novim Zakonom o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 87/08) kojim su samostalne profesije i struke dobile svoje mjesto uz ostale obveznike primjene mjera prevencije. Međutim, i taj je zakon na određeni način izdvojio navedene profesije i struke u smislu isticanja posebnosti prirode njihovog djelovanja, prilagođavajući ih obvezama provođenja mjera prevencije. Jedna od specifičnosti koja se odnosi na revizorsku profesiju propisana je čl. 53. st. 8. istog zakona, sukladno kojoj revizorsko društvo i samostalni revizor, pri uspostavljanju poslovnog odnosa sa strankom koja podliježe obveznoj reviziji godišnjih računovodstvenih izvješća, može izvršiti pojednostavljenu dubinsku analizu, osim ako u vezi sa strankom ili okolnostima revizije postoje razlozi za sumnju na PN/FT.

Recentni Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19) ne prepoznaje specifičnosti računovodstvene profesije, osim u odnosu na primarnu obvezu dostave podataka o zatraženom savjetu za pranje novca. Važno je istaknuti iskorak u obuhvatu pripadnika samostalnih profesija i struka na koje se referira čl. 9. st. 2. t. 18. Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 39/19), a kojim su među njih uvrštene i sve ostale osobe koje se obvežu da će izravno ili pomoću drugih osoba s kojima su povezane pružati materijalnu pomoć, potporu ili savjete o poreznim pitanjima kao glavnu poslovnu djelatnost ili profesionalnu aktivnost.

3. ZNAČAJ NACIONALNE PROCJENE RIZIKA

Unutar sektora samostalnih profesija i struka, Prva nacionalna procjena rizika (Ministarstvo financija, 2016) utvrđivala je ranjivosti računovodstvenog sektora zajedno sa sektorom poreznog savjetništva. Za taj je, objedinjeni sektor, nakon provođenja kontrolnih mjera procijenjena srednje niska ranjivost (0,24) od PN/FT. Unatoč niskoj procjeni rizika, istaknute su manjkavosti koje mogu utjecati na stupanj ustanovljene ranjivosti. Posebno je istaknuto da tada važeći Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15) nije propisao uvjete pod kojima određena osoba može pružati računovodstvene usluge, odnosno njihovo licenciranje. Iz tog se razloga na tržištu nalazio znatan broj osoba s neprimjerenim kvalifikacijama za obavljanje poslova ovlaštenog računovođe. Sljedeća se manjkavost odnosi na nedostatak interesa za jedinstveno sektorsko udruživanje na nacionalnoj razini jer takva udruženja postoje samo na lokalnoj razini. Manjkavosti su primijećene i u odnosu na nedostatak službenog registra svih društava koja u Republici Hrvatskoj obavljaju računovodstvene usluge. Druga Nacionalna procjena rizika (Ministarstvo financija, 2020) počiva na istim načelima te procjenjuje računovodstvenu profesiju i profesiju poreznih savjetnika skupno, a utvrđene manjkavosti recentnog Zakona o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20) ne izostaju. Međutim, ustanovljen je viši stupanj ranjivosti, štoviše, srednja ranjivost od PN/FT (ocjena inherentne ranjivosti iznosi 0,55, a konačna ranjivost 0,50).

Temeljem obje nadnacionalne procjene rizika, provedene 2017. (European Commission, 2017) i 2019. (European Commission, 2019), utvrđena je znatna ranjivost samostalnih profesija i struka, a time i računovođa. Tome su doprinijele specifičnosti računovodstvene profesije, tj. široka lepeza mogućnosti u smislu davanja legitimiteta transakcijama s ciljem prikrivanja protuzakonito stečenih sredstava. Drugom nacionalnom procjenom rizika (Ministarstvo financija, 2020, str. 199) utvrđena su najfrekventnija područja ranjivosti poslovnih aktivnosti tog sektora u pogledu PN/FT, što korespondira s navodima iz Nadnacionalne procjene rizika Europske komisije (European Commission, 2017, str. 144-145): manipulacije pri obračunu poreza; nadfakturiranje ili podfakturiranje ili lažna izjava o uvozu/izvozu dobara; osnivanje/upravljanje trgovačkim društvima, trustovima, dobrotvornim organizacijama; kupoprodaja nekretnina; zlouporaba računa klijenta; i pružanje jamstava. U svojstvu nadzornika, Financijski je inspektorat u periodu 2014.-2018. obavio 282 supervizije vanjskih računovođa pri čemu je izrečeno 226 mjera za ispravljanje utvrđenih nepravilnosti i podneseno osam optužnih prijedloga. Najčešće utvrđene nepravilnosti odnosile su se na utvrđivanje stvarnog vlasnika, korištenje liste indikatora, provođenje dubinske analize i procjene rizika (Ministarstvo financija, 2020, str. 198).

Evidentno je da predstavnici računovodstvene profesije mogu biti suučesnici u shemama pranja novca stvaranjem netransparentnih vlasničkih struktura u cilju prikrivanja identiteta stvarnog vlasnika putem nominalnih direktora. Izloženi su poslovanju sa strankama koje predstavljaju visoki rizik od pranja novca, poput politički izloženih osoba (European Commission, 2017, str. 145). Jedan od najvećih nedostataka je neprepoznavanje prednosti samoregulatornog tijela poput udruženja računovođa koje bi na nacionalnoj razini imalo ulogu nadzornika i poveznice s Uredom za sprječavanje pranja novca (European Commission, 2019, str. 3).

4. KREATIVNO I FORENZIČNO RAČUNOVODSTVO

Računovodstvena profesija po svojoj prirodi zahtijeva multidisciplinarnost, tj. poznavanje širokog područja ekonomije i prava, uz specijalizaciju u području poreza, financija i računovodstva. Iako im široki spektar sagledavanja proslovnog procesa daje prednost pred ostalim profesijama

pri detektiranju PN/FT, negativna strana se očituje u tome što se takve aktivnosti manifestiraju *post festum*, nakon izvršenja prijevarne radnje ili pranja novca.

Navedeno ukazuje na značaj korporativnog upravljanja kao ključnog faktora u prevenciji pranja novca. Specifična poveznica korporativnog upravljanja i korporativnog kriminala proizlazi iz „sive zone“ tumačenja transakcije kao formalno legalne, koja implicira njezinu stvarnu regularnost (Cindori & Slović, 2017, str. 800). Samom činjenicom postojanja veze između korporativnog upravljanja i prijevara, odnosno pranja novca, evidentna je mogućnost utjecaja rukovodećih struktura na računovođe kako bi svojim profesionalnim znanjem prikrili nezakonite aktivnosti. U te se svrhe koriste i profesionalni perači novca koji će kroz treću fazu pranja novca (faza integracije) nelegalne transakcije učiniti pravno valjanim. Naknada za takvo nezakonito postupanje najčešće ovisi o stupnju rizika kojem se računovođa izlaže, kompleksnosti postupanja, metoda koje koristi i o samom predikatnom djelu (FATF, 2018, str. 11).

Financijski izvještaji predstavljaju temeljnu podlogu i polaznu točku analize poslovanja poslovnog subjekta (Žager, Mamić Sačer, Sever & Žager, 2008, str. 52). Moraju biti istiniti, objektivni i pouzdani, ali su i podložni određenim manipulacijama. Manevarski prostor pronalazi se u računovodstvenim standardima koji su često nejasni i vrlo složeni, dok su procjene subjektivne. U cilju otkrivanja manipulacija financijskim izvještajima potrebno je utvrditi indikacije koje upućuju na primjenu kreativnog računovodstva. Kreativno računovodstvo nije nezakonito, ali se nameće pitanje etičnosti zbog uključivanja postupaka i metoda manipuliranja bilančnim pozicijama i njihovim vrijednostima prikazanim u financijskim izvještajima. Primjenjuje se u svrhu ostvarivanja različitih ciljeva koji mogu rezultirati kršenjem propisa, u kojem trenutku prerasta u lažno financijsko izvještavanje.

Kreativno računovodstvo je, u svojim začecima, trebalo omogućiti realan prikaz stvarnog financijskog stanja i rezultata poduzetnika prema tekućim vrijednostima imovine, obveza i kapitala, pored njihove vrijednosti iz prethodnih razdoblja. Stoga je u primjenu računovodstvenih postupaka uvedena fleksibilnost utemeljena na primjeni instituta „fer vrijednosti“ i različitih modela procjene. Međutim, u praksi se kreativno računovodstvo pretvorilo u manipulativno računovodstvo (Belak, 2011, str. 141). Jedna od najpotpunijih definicija kreativnog računovodstva ukazuje da ono obuhvaća sve postupke čija primjena omogućava manipuliranje podacima u financijskim izvještajima, uključujući agresivno računovodstvo, primjenu računovodstvenih načela suprotno njihovom duhu, lažno financijsko izvještavanje i sve postupke koji vode k upravljanju zaradom ili manipuliranju prihodima (Mulford & Comiskey, 2002, str. 3).

Osnovne karakteristike kreativnog računovodstva obuhvaćaju prilagođavanje financijskih izvještaja uz mogućnost izbora fleksibilnih računovodstvenih metoda, postupaka i procjena. Također se koriste rubne mogućnosti iskazivanja događaja, kao i nejasna područja računovodstvenih standarda koji otežavaju kontrolu i reviziju. Ističe se značaj informacija koje pogoduju izvještajnom subjektu, a umanjuje i skriva značaj onih koje mu ne pogoduju. Primjenjuju se i mnoge druge zlouporabe koje značajno prekoračuju zakonske okvire i prelaze u kriminal koji se teško otkriva (Belak, 2011, str. 143). Primjer toga su knjiženja temeljem lažne dokumentacije, što dovodi do lažnih financijskih izvještaja. Primjena kreativnog računovodstva u praksi poprima različite forme poput primjene agresivnog računovodstva, odabira računovodstvenih politika, upravljanja zaradom, primjene računovodstvenih procjena, namještanja stvarnih transakcija, stvaranja fiktivnih transakcija i lažiranja financijskih izvještaja. Ono može izaći i iz regulatornih okvira, što dovodi do potpuno nepravilnih knjiženja, u područje lažiranja financijskih izvještaja.

Suprotnost kreativnom računovodstvu je forenzično računovodstvo koje se javlja s pojavom nepoštovanja zakonske regulative, neprofesionalizma i neetičnosti poslovanja. Pojmovi poslovna forenzika i forenzično računovodstvo obuhvaćaju slične aktivnosti. Poslovna forenzika se definira kao skup znanja i metoda u borbi protiv poslovnih prijevara i korupcije, dok je forenzično računovodstvo uži pojam. Prema definiciji Udruženja instituta ovlaštenih javnih računovođa (AICPA), forenzičko računovodstvo uključuje primjenu posebnih vještina u računovodstvu, reviziji, financijama, kvantitativnim metodama, primjenu zakona i rezultata istraživanja. Također, uključuje i kvantitativnu vještinu prikupljanja, analize i procjene financijskih dokaza, kao i sposobnost tumačenja i priopćavanja svojih nalaza (Okoye & Gbegi, 2013, str. 3).

Forenzično računovodstvo se provodi s ciljem otkrivanja manipulacija u financijskim izvještajima. Njegov su fokus najčešće korporativne prijave. Forenzični računovođa primjenom određenih tehnika i metoda pokušava rekonstruirati, otkriti ili poduprijeti tvrdnju o eventualnim financijskim nepravilnostima te otkriti knjigovodstvene pogreške. U odnosu na navedeno, može se zaključiti kako forenzični računovođe, zahvaljujući profesionalnom znanju te vještinama i tehnikama koje primjenjuju, imaju mogućnost jasnog uvida u nepravilnosti i nepravdnosti koje se javljaju unutar trgovačkog društva (Koletnik & Kolar, 2008, str. 122).

5. OBVEZA OBAVJEŠĆIVANJA O SUMNJIVIM TRANSAKCIJAMA

U okviru obavljanja profesionalne djelatnosti, a sukladno čl. 57. Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19), računovođa je obvezan Uredu za sprječavanje pranja novca Republike Hrvatske dostaviti obavijest o sumnjivim transakcijama. Temeljem raspoloživih podataka, informacija, dokumentacije te procjene rizika, za svaku stranku s kojom posluje, računovođa je obvezan prepoznati i ukazati na okolnosti pod kojima se stranka može naći u ulozi kanala za pranje novca. Prilikom analize poslovnih transakcija s aspekta sumnje na pranje novca, bitno je ne promatrati ih pojedinačno, već sagledavati njihov ekonomski smisao i vremenski okvir. Prividna regularnost zasebno promatrane transakcije može rezultirati suspendiranjem profesionalnog skepticizma, što onemogućuje indikaciju sumnje na pranje novca.

U nastavku teksta je prikazana statistika dostavljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama računovodstvene profesije za razdoblje 2009. – 2019. Prikazan je udio dostavljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama računovođa u ukupnom broju dostavljenih obavijesti o sumnjivim transakcijama svih obveznika u 18 promatranih zemalja.

Tablica 1. Udio prijava sumnjivih transakcija računovođa u ukupnom broju prijava sumnje na pranje novca za razdoblje 2009.-2019.

DRŽAVA	Udio prijava sumnjivih transakcija u %										
	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
ANDORA	0,0	0,0	0,2	0,0	0,0	0,0	1,7	0,0	0,0	0,8	0,7
AUSTRIJA	0,4	0,2	0,1	0,1	0,2	0,2	0,2	0,3	0,2	0,2	0,3
BERMUDA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,3	0,0	0,0	0,3	-
CRNA GORA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	1,0	0,0	-	-	-
VELIKA BRITANIJA	-	-	-	2,1	1,7	1,4	1,2	1,0	1,1	1,0	0,9
ESTONIJA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,2	0,1	0,2
FIDŽI	0,0	0,2	0,3	0,2	0,4	0,3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
FRANCUSKA	0,3	0,5	0,6	0,6	0,7	0,6	0,7	0,7	0,7	0,6	0,5

HRVATSKA*	0,0	0,0	0,2	0,2	0,7	0,2	0,1	0,3	0,0	1,3	0,0
HONG KONG	0,1	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
ITALIJA	0,2	0,2	0,2	0,1	0,2	0,2	1,8	1,3	0,4	0,3	0,3
LUKSEMBURG	2,2	0,9	1,2	1,0	2,0	1,8	0,9	0,3	0,1	0,1	0,2
MAĐARSKA	0,1	0,0	0,0	0,1	0,1	0,1	0,3	0,2	0,1	-	-
NIZOZEMSKA	0,3	0,6	0,3	0,4	0,9	1,0	1,1	0,5	0,6	0,5	0,5
NJEMAČKA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
SJEVERNA MAKEDONIJA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,7	0,0	0,4	-	-	-
SRBIJA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,1	0,1	0,0	0,3	0,3
TURSKA	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	-	-	-

* Broj sumnjivih transakcija za razdoblje 2009.-2016. prikazan je skupno za računovođe i porezne savjetnike, a za razdoblje 2017.-2019. samo za računovođe.

Izvor: analiza autorica na osnovi podataka godišnjih izvješća analiziranih financijsko-obavještajnih jedinica

Iz usporedbe broja prijavljenih sumnjivih transakcija računovođa, u odnosu na ukupan broj prijavljenih sumnjivih transakcija svih obveznika, izvodi se zaključak o njihovoj disproportiji. Razlog niskog broja prijave sumnjivih transakcija računovođa potencijalno proizlazi iz nedostatka jasnih uvjeta za obavljanje računovodstvene profesije te svijesti o prijetnjama PN/FT, manjkave edukacije, rada sa strankama niskog rizika i sl. Temeljem izloženog proizlazi da je broj prijave sumnjivih transakcija nejasan indikator promjena, a samim time i učinkovite primjene mjera dubinske analize i procjene rizika.

6. ZAKLJUČAK

S obzirom na prirodu računovodstvene profesije i zahtijevanu multidisciplinarnost, na međunarodnoj je razini ustanovljena povećana ranjivost od prijetnje PN/FT. Domaća praksa ukazuje na srednju razinu ranjivosti koja je eksponirana u nekoliko segmenata: uloga računovođa u korporativnom upravljanju, priroda računovodstvene struke koja transakcijama omogućuje privid legalnosti s ciljem prikrivanja protuzakonito stečenih sredstava te dostignuta razina svijesti o ustanovljenim prijetnjama od PN/FT. Upravo niska zastupljenost prijavljenih sumnjivih transakcija računovodstvene struke ukazuje na potrebu za poduzimanjem aktivnijih mjera nadzornih tijela u smislu frekventnijeg nadzora provođenja mjera prevencije i dubinske analize, a posebice identifikacije stvarnog vlasnika, politički eksponiranih osoba i procjene rizika općenito. Pritom je kontinuirana edukacija nezaobilazan element podizanja razine svijesti računovodstvene struke i formiranja stava pred izazovima koje postavljaju etika, moral te pred zahtjevom za transparentnošću i odgovornošću pri financijskom izvještavanju.

ZAHVALA

Rad je temeljen na doktorskoj disertaciji dr. sc. Tajane Petrović, izrađenom pod mentorstvom izv. prof. dr. sc. Sonje Cindori.

REFERENCE

- Belak, V. (2011). *Poslovna forenzika i forenzično računovodstvo, Borba protiv prijevare*. Zagreb: Belak Excellens d. o. o.
- Cindori, S., Slović, J. (2017). The Role of Corporate Governance in the Origins of Corporate Crime. In: Secretariat Bureau (Ed.). *4th International Multidisciplinary Scientific Conferences on Social Sciences and Arts SGEM 2017, Book 1* (pp. 795-803). Sofia: STEF 92 Technology Ltd.
- European Commission (2017). Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the assessment of the risks of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities, 2017., <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/ce3cb15d-5a5a-11e7-954d-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search> (25. 2. 2021.)
- European Commission (2019). Report from the Commission to the European Parliament and the Council on the assessment of the risks of money laundering and terrorist financing affecting the internal market and relating to cross-border activities, 2019., <https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/0b2ecb04-aef4-11e9-9d01-01aa75ed71a1/language-en/format-PDF/source-search> (25. 2. 2021.)
- FATF (2018). *Professional Money Laundering*. Paris: FATF.
- Koletnik, F. & Kolar, I. (2008). *Forenzično računovodstvo*. Ljubljana: Zveza računovodij, finančnikov in revizorjev Slovenije.
- Ministarstvo financija (2016). *Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj*, <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/akcijski-plan-za-smanjenje-identificiranih-rizika-od-pranja-novca-i-financiranja-terorizma-u-republici-hrvatskoj/2715> (2. 3. 2021.)
- Ministarstvo financija (2020). *Nacionalna procjena rizika od pranja novca i financiranja terorizma u Republici Hrvatskoj s akcijskim planom za smanjenje identificiranih rizika*, <https://mfin.gov.hr/istaknute-teme/ured-za-sprjecavanje-pranja-novca/akcijski-plan-za-smanjenje-identificiranih-rizika-od-pranja-novca-i-financiranja-terorizma-u-republici-hrvatskoj/2715> (3. 3. 2021.)
- Mulford, C. W. & Comiskey, E. E. (2002). *The Financial Numbers Game: Detecting Creative Accounting Practices*. New York: John Wiley & Sons.
- Okoye, E. I. & Gbegi, D. O. (2013). Forensic Accounting: A Tool for Fraud Detection and Prevention in the Public Sector (A Study of Selected Ministries in Kogi State). *International Journal of Academic Research in Business and Social Sciences*, 3(3), pp. 1-19.
- Zakona o izmjenama i dopunama Zakona o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 39/19).
- Zakon o računovodstvu (NN 78/15, 134/15).
- Zakona o računovodstvu (NN 78/15, 134/15, 120/16, 116/18, 42/20, 47/20).
- Zakon o sprječavanju pranja novca (NN 117/03).
- Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 87/08).
- Zakon o sprječavanju pranja novca i financiranja terorizma (NN 108/17, 39/19).
- Žager, K., Mamić Sačer, I., Sever, S. & Žager, L. (2008). *Analiza financijskih izvještaja*. Zagreb: MASMEDIA d.o.o.